

Nr 358.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående fastställande av inrikes luftporto för vissa försändelser; given Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Torsten Nilsson.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 oktober 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Nilsson.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom i propositionen 1937:43 framlagda förslag har 1937 års riksdag (bevillningsutskottets betänkande 1937:1, riksdagens skrivelse 1937:14) *dels* i fråga om de till den inrikes posttjänsten hörande avgifterna — med förklarande att riksdagen fortfarande ville utöva sin rätt att ensam besluta rörande befodringsavgifter i egentlig mening, assurances-, rekommendations-, postanvisnings-, postförskotts- och inkasseringsavgifter, avgifter för lösenförsändelser, avgifter för postabonnemang å tid-

ningar ävensom avgifter i postgironörelsen — bemyndigat Kungl. Maj:t att intill utgången av år 1941 i övrigt besluta i fråga om hithörande avgifter; dock att, därest under berörda tidrymd skulle uppkomma en eller annan ny avgift, som ej vore att hänföra till någon av förenämnda kategorier och beträffande vilken rimligtvis kunde uppstå tvekan, huruvida densamma vore av beskaffenhet att böra av Kungl. Maj:t ensam bestämmas, vederbörlig framställning skulle till riksdagen avlåtas; *dels ock* bemyndigat Kungl. Maj:t att fortfarande under nämnda tid besluta beträffande de till den utrikes posttrafiken hörande avgifterna. Det sålunda intill utgången av år 1941 lämnade bemyndigandet har sedermera (bevillningsutskottets betänkande 1942: 3, riksdagens skrivelse 1942: 55) förlängts att gälla intill utgången av juni 1946.

För brevårsändelser och postpaket till utlandet, avsedda att befordras luftledes till adresslandet med förekommande flyglinjer eller å viss i varje särskilt fall angiven flygsträcka, upptages enligt gällande internationella bestämmelser särskild tilläggsavgift för luftbefordringen, s. k. luftporto.

Beträffande det utrikes luftportot har Kungl. Maj:t meddelat bestämmelser genom brev den 27 april och den 17 augusti 1928 samt den 9 maj 1930 och den 24 september 1934. I fråga om försändelser, avsedda att befordras med luftfartslinjer i allmänhet, utgår luftportot för brev, korsband, småpaket och postabonnerade tidningar med 10 öre för varje viktsats av 20 gram eller del därav samt för brevkort och postanvisningar med 10 öre för varje försändelse; dock äger generalpoststyrelsen bestämma, huruvida berörda luftporto skall upptagas för försändelser, som äro avsedda för vissa orter eller för befordran med viss linje. Då försändelser av angivna slag äro avsedda att befordras med luftfartslinjer, vilkas begagnande av generalpoststyrelsen prövas föranleda särskilt höga kostnader, utgå avgifterna med 50 öre per viktsats eller försändelse, dock med rätt för generalpoststyrelsen att upptaga det lägre luftporto, som må betingas av omständigheterna. Vid befordran med luftfartslinjer, för vilkas begagnande kostnaderna överstiga sistnämnda högre luftporto, må luftportot för förut angivna försändelseslag utgå med belopp, motsvarande högst den ersättning, som svenska postverket har att erlägga till främmande postverk eller till flygföretag för försändelsernas befordran luftledes.

För andra brevårsändelser än brev, brevkort och postanvisningar har Kungl. Maj:t bemyndigat generalpoststyrelsen att upptaga luftporto med lägst en femtedel av den eljest fastställda tilläggsavgiften.

Vad angår postpaket skall, förutom vanliga befordrings- m. fl. avgifter, upptagas en avgift, motsvarande de belopp, som svenska postverket har att erlägga till främmande postverk eller till flygföretag för paketens befordran luftledes.

Under de gångna krigsåren och efterkrigstiden hava så gott som samtliga postförande flyglinjer kommit att tillhöra den kategori linjer, vilkas begagnande ansetts vara förenat med särskilt höga kostnader. Fastställandet av luftpostavgifter i förbindelser med utlandet har därför kommit att så gott som uteslutande ske på grundval av det generalpoststyrelsen meddelade be-

myndigandet att själv fastställa avgifter inom de av Kungl. Maj:t angivna gränserna.

Befordran av post med flyg har, bortsett från vissa av särskilda anledningar anordnade flygtransporter av tillfällig natur, tidigare förekommit endast i förbindelserna med utlandet. Från och med den 11 september 1944 har emellertid aktiebolaget Aerotransport bedrivit regelbunden inrikes flygtrafik på linjen Malmö—Göteborg—Stockholm—Sundsvall/Härnösand—Luleå, dock att trafiken å sträckan Stockholm—Sundsvall/Härnösand—Luleå varit inställd under tiden 16 oktober 1944—30 april 1945. På flygsträckan från Malmö till Luleå samt på flygsträckan från Luleå till Stockholm har, i den mån tidsvinst därigenom beräknats uppstå, befordrats vanliga och rekommenderade brev och brevkort ävensom postanvisningar, in- och utbetalningskort samt paketadresskort. På flygsträckan Stockholm—Sundsvall/Härnösand—Luleå har dessutom befordrats oassurerade ilpaket, beträffande vilka avsändarna begärt sådan befordran.

Genom beslut den 8 september 1944 och den 1 juni 1945 har Kungl. Maj:t medgivit, att vanliga och rekommenderade brev och brevkort samt postanvisningar, in- och utbetalningskort ävensom oassurerade ilpaket må befordras å luftfartslinjen Malmö—Göteborg—Stockholm—Sundsvall/Härnösand—Luleå utan att luftporto därvid skall utgå, varjämte Kungl. Maj:t fastställt taxa för postbefordran å ifrågavarande linje. Enligt för närvarande gällande taxa utgår ersättningen för brevpost med 4 kronor 80 öre och för paketpost med 1 krona 35 öre per ton-kilometer.

I skrivelse den 17 juli 1945 har *generalpoststyrelsen* — under erinran om den fortgående utbyggnaden av det inrikes lufttrafiknätet — hemställt, att ett avgörande måtte träffas, i vilken omfattning tilläggsavgifter för flygbefordran skola upptagas för postförsändelser, som befordras med inrikes flyglinjer, samt i vilken ordning och efter vilka grunder dylika luftporton skola närmare fastställas.

Vad först angår frågan om befordran av vanliga och rekommenderade brev samt brevkort anför styrelsen, att, enligt överenskommelse mellan postförvaltningarna i ett flertal europeiska länder, däribland Sverige, flygmaskinen skulle anses såsom ett ordinärt postbefordringsmedel och dylika försändelser i regel befordras luftledes, utan att något luftporto upptoges, i den mån försändelserna därigenom beräknades kunna utdelas tidigare å adressorten än eljest. Sverige vore ett av de första länder, där statsmakterna givit sin anslutning till denna princip, och i enlighet därmed hade svenska postverket under förkrigstiden i stor utsträckning kunnat flygbefordra sådan brevpost utan luftporto till länder inom Europa, vilket varit av synnerligen stor betydelse för svenskt näringsliv samt Sveriges handel och kulturella förbindelser med andra länder. Dylik befordran komme enligt styrelsens mening säkerligen att återupptagas och ytterligare utvidgas, så snart förhållandena i Europa det medgäve.

Samma betraktelsesätt borde, fortsätter styrelsen, anläggas även på den

inrikes befordringen av brev- och brevkortsposten. Snabba och täta postförbindelser vore även för det inrikes svenska affärs- och kulturlivet av utomordentligt stor betydelse. Postverket syntes icke heller böra erbjuda allmänheten mindre snabba förbindelser i den inrikes posttrafiken än i utväxlingen med utlandet. Inrikes brev och brevkort borde sålunda enligt styrelsens mening befordras på det svenska flygnätet utan tilläggsavgift efter samma grunder som under normala tider tillämpades beträffande större delen av den inomeuropeiska posttrafiken. Med brev och brevkort borde i detta hänseende likställas postanvisningar, in- och utbetalningskort samt paketadresskort. Den avgiftsfria luftbefordringen av sådan brevpост komme säkerligen icke att få samma betydelse inom landet som i förbindelsen med utlandet. I mycket stor utsträckning komme av olika anledningar luftbefordran på inrikes linjer säkerligen icke att medföra någon tidsvinst i försändelsernas framkomst till adressaterna vid jämförelse med postbefordran med tåg, särskilt de snabbgående nattågen, och denna senare, billigare befordringsform komme då givetvis att fortfarande anlitas. Kostnaderna för den avgiftsfria luftpostbefordringen kunde därför förväntas bliva förhållandevis obetydliga.

Några siffermässiga beräkningar rörande de framtida kostnaderna för avgiftsfri luftpostbefordran vore, anför styrelsen, icke möjliga att nu göra med någon högre grad av säkerhet. Storleken av de ifrågavarande kostnaderna vore nämligen beroende av en mängd för närvarande okända faktorer, såsom flygnätets täthet samt järnvägs- och flygtidtabellernas större eller mindre lämplighet för postbefordringen liksom självfallet även av vilka tariffer för flygpostbefordringen, som kunde komma att fastställas. Några siffror från de under åren 1944—1945 bedrivna försöksflygningarna å linjen Malmö—Göteborg—Stockholm—Sundsvall/Härnösand—Luleå kunde emellertid måhända vara till viss ledning. Härom anför styrelsen i huvudsak följande.

Den för postbefordringen å ifrågavarande linje för närvarande utgående ersättningen till aktiebolaget Aerotransport motsvarar en befordringskostnad per kilogram för brev och brevkort av 1 krona 26 öre å linjen Malmö—Göteborg (262 km), 2 kronor 21 öre å linjen Göteborg—Stockholm (460 km), 1 krona 89 öre å linjen Stockholm—Sundsvall/Härnösand (393 km) samt 2 kronor 5 öre å linjen Sundsvall/Härnösand—Luleå (428 km).

På grund av höga driftkostnader för flyglinjerna ha de angivna tarifferna fastställts till belopp, som måste betecknas som mycket höga vid jämförelse med normala förhållanden. Man kan därför med säkerhet framdeles räkna med en kraftig successiv nedgång i dessa tariffer.

Under tiden 11 september—31 december 1944 ha å samtliga linjesträckor befordrats sammanlagt 8 794,1 kilogram brev- och brevkortspost, för vilken befordran erlagts en ersättning av 28 031 kronor 55 öre. För år 1945 fram till den 1 juli äro motsvarande siffror 23 963,96 kilogram respektive 49 537 kronor 55 öre. Under båda årens ifrågavarande postflygperioder ha alltså befordrats tillsammans 32 758,06 kilogram brev- och brevkortspost för en kostnad av 77 569 kronor 10 öre.

Under förutsättning att förhållandena under senare halvåret 1945 bliva desamma som under första halvåret och att någon ändring av flygposttarifferna icke äger rum, kan kostnaden för postbefordringen med riksflyglinjen för hela år 1945 beräknas uppgå till omkring 99 000 kronor.

I detta sammanhang påpekar generalpoststyrelsen, att av de angivna flygbefordringskostnaderna endast en proportionsvis synnerligen obetydlig del fölle på linjesträckorna Malmö—Göteborg och Göteborg—Stockholm, samt anför därom vidare.

Trots att å dessa sträckor post befordrats under hela tiden 11 september 1944—30 juni 1945, uppgår flygbefordringsersättningen för brevposten på båda sträckorna sammanlagt för hela denna tid icke till mer än 14 211 kronor 16 öre. Ersättningen för första halvåret 1945 utgör 8 401 kronor 80 öre, vilket skulle motsvara omkring 17 000 kronor för hela året. Den totala postmängd, som befordras mellan Malmö, Göteborg och Stockholm, med dessa städer som avgångs- eller destinationsorter eller för vidare befordran över någon av dem, är däremot mycket stor. I själva verket framföres huvudparten av landets post på de mellan de tre städerna löpande järnvägslinjerna. De fördelaktiga tågförbindelserna på dessa sträckor göra att flygbefordringen blir av blott ringa betydelse.

De väsentliga fördelarna av riksflygets användning för postbefordran inträdde sålunda, framhåller styrelsen, i fråga om norrlandsförbindelserna. Det måste enligt styrelsens mening också anses vara riktigt, att de nordliga, i kommunikationshänseende relativt missgynnade delarna av landet genom anlåtande av flyget finge sina postförhållanden förbättrade.

I fråga om korsband (affärshandlingar, varuprov och trycksaker, till vilka i detta sammanhang jämväl borde räknas andra slag av brevörsändelser mot reducerat porto, som förekomme eller kunde komma till stånd, såsom debetsedelsörsändelser och liknande), postabonnerade och för befordran som utgivarkorsband avsedda tidningar samt paket ställde sig, anför styrelsen, avgiftsspörsmålet annorlunda än beträffande brev och brevkort. Med hänsyn till de låga allmänna porton, som utginge för förstnämnda slag av örsändelser, samt till dessa örsändelsers vikt och omfång vore det — åtminstone så länge fraktkostnaderna för befordran av post med flyg vore så betydande som för närvarande — ur driftsekonomisk synpunkt icke gärna möjligt att befordra ifrågavarande örsändelser med flyg utan att särskilt luftporto erlades.

Vid fastställandet av detta luftportos storlek borde enligt styrelsens uppfattning i princip gälla, att portot skulle motsvara de avgifter, som postverket hade att erlægga i fraktkostnad till vederbörande flygbolag, med de justeringar nedåt, som kunde betingas av bortfallande landbefordringskostnader eller dylikt. Det vore givetvis ur många synpunkter önskvärt, att för den inrikes luftbefordringen av de ifrågavarande örsändelselagen kunde fastställas enhetsporton, avsedda att tillämpas oberoende av längden av den sträcka, på vilken posten befordrades med flyg. För postverkens del hade sedan länge den principen varit vägledande, att för brevörsändelser enhetsporton tillämpades oberoende av avståndet från avsändningsorten till adressorten liksom oberoende av vilka transportmedel, som användes för postbefordringen. Denna princip hade emellertid kunnat fullt upprätthållas endast vid postbefordran med jordbundna transportmedel. Då de i förhållande till andra kommunikationsmedel särskilt dyrbara flyglinjerna komme till användning

för postbefordran, bleve det av ekonomiska skäl nödvändigt att täcka denna del av kostnaderna genom särskilda tilläggsavgifter. De stora fördelar, som vore förbundna med ett enhetstariffsystem, medförde emellertid, att man även beträffande dessa rena transportavgifter sökte åvägbringa ett sådant system, något som dock endast kunnat komma till stånd i begränsad omfattning, nämligen i praktiken blott beträffande det europeiska luftnätet under tiden närmast före kriget, i den mån tilläggsavgifterna icke där helt slopats.

Beträffande den inrikes luftpostbefordringen vore styrelsen icke beredd att föreslå upptagandet av något enhetsporto för befordran av vare sig korsband, postabonnerade och som utgivarkorsband befordrade tidningar eller paket. Det inrikes flygnätet vore ännu alltför glest och linjernas längd inbördes alltför skiftande för att enhetstariffer lämpligen skulle kunna komma ifråga. Vid bedömandet av detta spörsmål måste hänsyn också tagas till att de berörda försändelseslagen icke vore monopolskyddade. Fastställandet av ett enhetsporto, som någorlunda motsvarade postverkets genomsnittliga luftbefordringskostnader på hela flygnätet, skulle därför nödvändigtvis medföra, att på de flesta kortare distanser postverkets taxa bleve högre än de på zontariff- eller liknande system grundade flygfrakterna behövde bliva, vilket i sin ordning måste komma att medföra, att betydande delar av posttrafiken på sådana distanser komme att övertagas av konkurrerande företag. Givetvis komme detta återigen att påverka posttaxorna i förhöjande riktning, om icke trafiken skulle bliva direkt förlustbringande.

Enligt styrelsens mening borde således luftportot tills vidare i princip beräknas efter längden av den sträcka, på vilken postbefordran skulle äga rum. I den praktiska utformningen borde man emellertid sträva efter att i möjligaste mån minska antalet avgiftssatser och genomföra enhetliga tariffer för så stora delar av linjenätet som möjligt.

Det låge i sakens natur, yttrar styrelsen, att på sådan grund fastställda luftporton måste kunna så snabbt och smidigt som möjligt anpassas efter skiftningar i fraktkostnaderna. Det vore därför önskvärt, att ändringar av dessa postala tilläggsavgifter kunde göras med minsta möjliga tidsutdräkt. För vinnande av detta syfte vore det enligt styrelsens mening mest ändamålsenligt, att styrelsen, i likhet med vad som för närvarande i viss utsträckning gällde beträffande luftpostavgifterna för försändelser till utlandet, erhöle bemyndigande att fastställa dessa tilläggsavgifter, med den begränsning, att avgifterna borde utgå med belopp, motsvarande högst den ersättning postverket hade att erlägga för försändelsernas befordran luftledes.

Tilläggsavgifterna för luftbefordran vore enligt styrelsens mening endast att betrakta som en direkt ersättning till postverket för de genom anlitandet av en särskilt dyrbar transportform uppkomna extra kostnaderna för vissa postförsändelser och vore därigenom uppenbarligen av annan karaktär än de allmänna postavgifterna i vedertagen mening. Med hänsyn till detta förhållande syntes ett bibehållande eller en utvidgning av den redan nu i övervägande grad tillämpade ordningen för dessa tilläggsavgifters fastställande icke kunna väcka betänkligheter ur principiella synpunkter. Till skillnad från

vad som gällde i fråga om luftporton för försändelser till utlandet, syntes emellertid beträffande motsvarande avgifter i den inrikes rörelsen riksdagens beslut vara erforderligt.

Med åberopande av det anförda hemställer generalpoststyrelsen, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen besluta,

att något särskilt luftporto icke skall utgå för befordran å inrikes flyglinjer av vanliga och rekommenderade brev och brevkort, postanvisningar, in- och utbetalningskort samt paketadresskort, samt

att för befordran av korsband, postabonnerade och som utgivarkorsband befordrade tidningar samt postpaket å dylika linjer särskilda tilläggsavgifter må tills vidare utgå med belopp, motsvarande högst den ersättning, som postverket har att erlægga för försändelsernas befordran luftledes, med rätt för generalpoststyrelsen att inom den gräns, som sålunda angivits, fastställa de särskilda avgiftssatserna.

Reguljär postbefordran med flyg har hittills ägt rum huvudsakligen i förbindelserna mellan Sverige och utlandet. Med stöd av riksdagens bemyndigande har Kungl. Maj:t fastställt särskilda tilläggsavgifter för nämnda postbefordran, s. k. luftporto.

*Departements-
chefen.*

Enligt överenskommelse mellan postförvaltningarna i ett flertal europeiska länder, däribland Sverige, skall vid befordran av vanliga och rekommenderade brev och brevkort inom europeisk trafik flygmaskinen anses såsom ett ordinarie postbefordringsmedel. I enlighet därmed har under förkrigstiden brevpост i den utrikes posttrafiken i stor utsträckning flygbefordrats utan att luftporto upptagits.

Försöksflygningar för regelbunden befordran av inrikes luftpost började företagas i Sverige under år 1944. Såvitt nu kan bedömas kommer denna luftpostbefordran att bli permanent på rikslinjen Malmö—Göteborg—Stockholm—Sundsvall/Härnösand—Luleå, och utvidgningar äro att emotse i framtiden. Med hänsyn härtill torde frågan om och i vad mån luftporto skall utgå vid inrikes luftpostbefordran nu böra upptagas till avgörande.

I fråga om luftbefordran av brev och brevkort inom Sverige synes det naturligt att — liksom i posttrafiken med Europa — betrakta flygmaskinen såsom ett ordinarie befordringsmedel. I enlighet härmed skulle dylika försändelser liksom hittills kunna befordras luftledes utan att luftporto erläggas. Något behov av ett särskilt inrikes luftporto, avsett att tillförsäkra en korrespondent rätt att erhålla sådan brevörsändelse befordrad med flyg, synes icke föreligga. Med brev och brevkort torde i detta hänseende böra likställas postanvisningar, in- och utbetalningskort samt adresskort. Genom inrättandet av de inrikes flyglinjerna har särskilt postförbindelsen med de nordliga, i kommunikationshänseende relativt missgynnade delarna av landet avsevärt förbättrats. Det synes även skäligt, att befolkningen i dessa landsdelar erhåller fördelen av luftbefordran av brevpост utan luftporto.

Beträffande korsband och därmed jämställda försändelser, postabonnerade och för befordran som utgivarkorsband avsedda tidningar samt paket torde

man vid bedömande av avgiftsspörsmålet böra taga hänsyn till dessa försändelsers vikt och omfattning samt de särskilt för korsband nu gällande låga allmänna avgifterna. Om hänsyn även tages till de nuvarande höga kostnaderna för luftbefordran av post, synes det ur driftsekonomisk synpunkt icke kunna komma ifråga att överbringa sådana försändelser utan luftporto. Jag finner mig därför böra förorda, att särskilt luftporto skall upptagas vid inrikes luftbefordran av nu nämnda försändelser. På grund av flygsträckornas mycket skiftande längd torde ett enhetsporto för befordran av försändelser av sist angivet slag för närvarande icke böra komma ifråga. I stället lär luftportots storlek i princip böra bli beroende av avståndet mellan avsändnings- och adressorten. Därvid bör emellertid antalet avgiftssatser i möjligaste mån begränsas. Ett på sådana grunder fastställt luftporto måste emellertid kunna så snabbt och smidigt som möjligt anpassas efter skiftningarna i fraktkostnaderna, vilka för närvarande, såsom nyss nämnts, måste anses onormalt höga. Generalpoststyrelsen torde därför böra av Kungl. Maj:t bemyndigas att fastställa dessa tilläggsavgifter, dock med den begränsningen att avgifterna böra utgå med belopp, som motsvara högst den ersättning postverket har att erlagga för försändelsernas befordran luftledes.

Det åt Kungl. Maj:t av 1937 års riksdag lämnade bemyndigandet att fastställa vissa till den inrikes posttjänsten hörande avgifter, vilket bemyndigande av 1942 års riksdag förlängts att gälla intill utgången av juni 1946, torde icke innefatta behörighet för Kungl. Maj:t att besluta om upptagande av särskilda tilläggsavgifter för postbefordran å inrikes flyglinjer. Riksdagens beslut i frågan torde därför vara erforderligt.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta

att för befordran av korsband, postabonnerade och som utgivar-korsband befordrade tidningar samt postpaket å inrikes flyglinjer särskilda tilläggsavgifter må tills vidare utgå med belopp, motsvarande högst den ersättning, som postverket har att erlagga för försändelsernas befordran luftledes, med rätt för Kungl. Maj:t att inom den gräns, som sålunda angivits, besluta huru de särskilda avgiftssatserna skola fastställas.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Fredric Hawerman.